

Referat

FoU-seminar om reindrift – forskningsutfordringer i Nordland

Tid: 21. juni 2017

Sted: Fylkesmannen i Nordland (Moloveien 12, Bodø)

Innhold

Deltakerliste	2
Program	3
Fem forskningsutfordringer FoU-institusjonene og reindriftnæringa skal arbeide videre med	4
Økonomi – analyse av kostnader og inntekter, mulige grep for bedre økonomisk balanse	5
Konsekvenser av arealinngrep og aktivitet/ferdsel – total effekt av alle inngrep	6
Utvikling av kartverktøy	7
Økt kompetanse hos planleggere (kommune, utbygger, konsulentfirma, m.fl.)	8
Rovdyr – tapsforebygging og økt produksjon/kalvetilgang	9
Andre forskningsutfordringer	10
Oppsummering av presentasjoner og innlegg	11

Deltakerliste

Bjørn Gjellan Nielsen	Forskningsrådet	bgn@forskningsradet.no
Marit Utsi Meløy	Sametinget	marit.meloy@samediggi.no
Svein Morten Eilertsen	NIBIO Tjøtta	svein.eilertsen@nibio.no
Camilla Risvoll (på Skype)	Nordlandsforskning	cri@nforsk.no
Morten Kjørstad	NINA	morten.kjorstad@nina.no
Rolf Rødven	UiT	rolf.rodven@uit.no
Ole Kristian Stornes	NIBIO Bodø	ole-kristian.stornes@nibio.no
Anne Utsi	Nordland Reindriftsamers Fylkeslag (NRF)	anneutsi@live.no
Tom Lifjell	Ildgruben reinbeitedistrikt	lifjell@online.no
Torstein Appfjell	Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt	torstein.appfjell@gmail.com
Jan Edvard Pavall	Duokta reinbeitedistrikt	duokta@gmail.com
Lisa Maria Blind	Balvatn reinbeitedistrikt	balvatn@gmail.com
Kristine Blind Helland	Balvatn reinbeitedistrikt	kristine.maria@biegga.com
Monica A. Iveland	FMNO	fmnomiv@fylkesmannen.no
Ing-Lill Pavall	FMNO	fmnoipa@fylkesmannen.no
Toril Austvik	FMNO	fmnotau@fylkesmannen.no
Hanne-Sofie Trager	FMNO	fmnohtr@fylkesmannen.no
Mildrid Elvik Svoen	FMNO	fmnomsv@fylkesmannen.no
Øyvind Skogstad	FMNO	fmnooys@fylkesmannen.no

Alle distriktsledere for reinbeitedistrikt i Nordland reinbeiteområde var invitert til å delta. I tillegg var utvalgte representanter fra FoU-miljøer som arbeider med reindriftsrelatert forskning lokalt i Nordland og nasjonalt, samt representanter fra forskningsfinansieringa, invitert til å delta.

Program

10:30 Innledning og bakgrunn

- Monica Andreassen Iveland, landbruks- og reindriftsdirektør, Fylkesmannen i Nordland

10:45 Presentasjon av mulige finansieringsordninger

- Norges forskningsråd ved Bjørn Gjellan Nielsen
- Sametinget ved Marit Utsi Meløy
- Reindriftens utviklingsfond (RUF) ved Mildrid Elvik Svoen på vegne av Landbruksdirektoratet

12:15 Presentasjon av forskningsinstitusjonenes kompetanse og relevante prosjekter

- NIBIO Tjøtta ved Svein Morten Eilertsen
- Norges arktiske universitet (UiT) ved Rolf Rødven
- NINA ved Morten Kjørstad
- NIBIO Bodø ved Ole Kristian Stornes
- Nordlandsforskning ved Camilla Risvoll (på Skype)

13:15 Presentasjon av de fem viktigste utfordringene for reindrifta i Nordland som kan løses gjennom forskning

- Torstein Appfjell, Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt
- Tom Lifjell, Ildgruben reinbeitedistrikt
- Anne Utsi, Nordland Reindriftssamers Fylkeslag (NRF)

14:00 Prosessarbeid for å bli enige om fem forskningsutfordringer det skal arbeides videre med

- Toril Austvik og Hanne-Sofie Trager, Fylkesmannen i Nordland

16.15 Oppsummering og avslutning

- Toril Austvik, Hanne-Sofie Trager og Mildrid Elvik Svoen, Fylkesmannen i Nordland

Fem forskningsutfordringer FoU-institusjonene og reindriftsnæringa skal arbeide videre med

1. Økonomi

- analyse av kostnader og inntekter
- mulige grep for bedre økonomisk balanse

2. Konsekvenser av arealinngrep og aktivitet/ferdsel – total effekt av alle inngrep

- kartlegging/synliggjøring av ulike typer inngrep og ferdsel/aktivitet
- metoder for dokumentasjon av konsekvenser
- mulige tiltak

3. Utvikling av kartverktøy

- oppdatere og legge til informasjon - for bedre planlegging og medvirkning
- synliggjøring av arealinngrep (inkl. aktivitet/ferdsel)
- koble mot ny teknologi/andre kunnskapsdatabaser

4. Økt kompetanse - kommuner, utbygger, konsulentfirma, m.fl.

- øke kunnskap og kompetanse hos forvaltning og planleggere
- bedre forutsetning for god planlegging
- mindre belastning på næringa i medvirkning?

5. Rovdyr – tapsforebygging og økt produksjon/kalvetilgang

- tapsforebyggende tiltak rettet mot rovvilt (felling av rovvilt)
- tapsforebyggende tiltak i drifta
- økt kunnskap med Nordlandsfokus

Forskningsutfordring 1

ØKONOMI – ANALYSE AV KOSTNADER OG INNTEKTER, MULIGE GREP FOR BEDRE ØKONOMISK BALANSE

Ansvarlig:

Rolf Rødven (UiT)

– undersøker muligheter og kompetanse ved UiT, og involverer aktuelle samarbeidspartnere (NIBIO/Ole Kristian Stornes, reindriftsnæringa i Nordland, m.fl.)

Mulige problemstillinger/delprosjekt:

1. *Analyse av kostnader*

- Utvikle analyseverktøy for økonomisk driftsplanlegging i reindrifta (f.eks. parallell til NORKAP som brukes i landbruket)
- Analyse av kostnader og lønnsomhet av ulike tiltak og driftsvalg (bruk av ulike beiteområder, transport, samling med helikopter, fôring, mv)

2. *Analyse av inntekter*

- Optimalisert slaktetidspunkt - maksimere kr/kg og kjøttkvalitet
 - o Biologisk vekstkurve og slaktevektutvikling
 - o Markedsstyrt pris
 - o Slaktemulighet og slakterisituasjon
- Økt slakteuttak – henger sammen med tap (jf. forskningsutfordring 5)
- Tilleggsnæring og videreforedling - alternative inntektskilder og bedre utnyttelse av verdikjeden

3. *Mulige grep for bedre økonomisk balanse*

- Detaljstudier av regnskap for å identifisere forbedringsmuligheter
- Komparative studier mellom siidaandeler/reinbeitedistrikt/områder

Forskningsutfordring 2

KONSEKVENSER AV AREALINNGREP OG AKTIVITET/FERDSEL – TOTAL EFFEKT AV ALLE INNGREP

Ansvarlig

Morten Kjørstad (NINA) – undersøker muligheter og kompetanse ved NINA, og involverer aktuelle samarbeidspartnere (NIBIO/Svein Morten Eilertsen, Nordlandsforskning/Camilla Risvoll, reindriftsnæringa i Nordland, m.fl.)

Mulige problemstillinger/delprosjekt:

1. *Kartlegge arealinngrep*
 - Veier
 - Vindmøller
 - Nydyrking
 - Hytter/hyttefelt
 - Vannkraft
 - Inngjerding av områder (landbruk, andre årsaker)

2. *Kartlegge ferdsel/aktivitet*
 - Turløyper, toppturer, «ti-på-topp», skiløyper, mm
 - Scooterløyper
 - Kiting
 - Turisme
 - Jakt og fiske
 - Nasjonalparker og tilrettelegging for økt ferdsel
 - Hundekjøringsløyper, dressurområder og frislippsområder for hund

3. *Metoder for dokumentasjon av konsekvenser*
 - GPS-merking av rein
 - Visuell observasjon med kikkert
 - GPS på mennesker
 - Ferdselsmålere/-tellere
 - Erfaringsbasert kunnskap på med (intervjuer av reineiere, mv.)
 - Kartverktøy (jf. forskningsutfordring 3)

4. *Tiltak for å redusere negative konsekvenser*
 - Informasjon
 - Tilrettelegging – kanalisering av ferdsel til mindre problematiske områder eller mindre sårbare tider av året
 - Bom på veier
 - Flytting av høyspentledninger/trafostasjoner

Forskningsutfordring 3

UTVIKLING AV KARTVERKTØY

Ansvarlig:

Svein Morten Eilertsen (NIBIO Tjøtta) – tar med i prosjekter som allerede pågår, vurderer muligheter for nye prosjekt og involvere aktuelle samarbeidspartnere (NINA/Morten Kjørstad, Nordlandsforskning/Camilla Risvoll, reindriftsnæringa i Nordland)

Mulige problemstillinger/delprosjekt:

1. *Oppdatere dagens kart*

- Sørgje for at informasjonen som brukes og formidles er mest mulig korrekt
- Reindriftens arealbrukskart vs. «Ren-GIS»
 - o Landbruksdirektoratet er ansvarlig for reindriftens arealbrukskart
 - o «Ren-GIS» - reindriftas eget verktøy for å medvirke i arealsaker?
- Kartlag med virkelig arealbruk
- Ungdommen i distriktet kan være «superbrukere» som reviderer kartene
- «App» for å registrere arealinfo fortløpende når man er ute i felt
- Info fra e-bjeller inn i kartet – viser arealbruk
- Koble mot Rovbase
- Næringa må være direkte involvert i arbeidet og reindriftas kunnskap må med i kartene

2. *Implementering*

- «Tvungen opplæring» av kommuner og planleggere

3. *Mulig anvendelsesområde*

- Verktøy for bedre planlegging og kunnskapsinnhenting (planleggere og forvaltning)
- Verktøy for bedre medvirkning (reindriftsnæringas eget verktøy)
- Som metodikk for å kartlegge og analysere konsekvenser av arealinngrep og ferdsel/aktivitet (jf. forskningsutfordring 2)
- Varslingsfunksjon til f.eks. DAB for å unngå påkjørsler – «mye rein i området», «rein nært vei», mv.

NB! Husk dialog med arbeidsgruppa for utvikling av reindriftens arealbrukskart (FMNO/Magne Haukås), samt koordinering med andre aktører som har prosjekt på området!

Forskningsutfordring 4

ØKT KOMPETANSE HOS PLANLEGGERE (KOMMUNE, UTBYGGER, KONSULENTFIRMA, M.FL.)

Ansvarlig:

Tom Lifjell (Ildgruben reinbeitedistrikt) – tar initiativ til samarbeid med aktuelle forskningsmiljøer om formidling av erfarings- og forskningsbasert kunnskap, deltar som formidler og involverte andre aktuelle formidlere fra reindriften

Mulige problemstillinger/delprosjekt:

1. *Formidling av kunnskap*

- Øke kompetansen hos kommuner, utbyggere, konsulentfirmaer, m.fl. om reindriften
- Reindriften bruker mye tid på møter – mulig å redusere med økt kompetanse hos planleggere?
- Planleggere og beslutningstakere trenger kunnskap
- Sikre bedre planlegging og vedtak basert på god kunnskap
- Utveksle formidlere mellom områder, slik at f.eks. utøver fra Helgeland kan formidle om reindriften i Ofoten, for å gi avstand til egeninteresser

2. *Gjennomføring*

- Som delprosjekt, f.eks. til prosjekt om forskningsutfordring 2?
- En egen prosjektstilling eller stilling i forvaltninga?
- Hvordan utnytte kompetansen blant ungdom som er vokst opp i reindriften, men som sitter i andre jobber? Har pr. i dag ingen etat eller organisasjon som koordinerer denne kompetansen for reindriften.

Forskningsutfordring 5

ROVDYR – TAPSFØREBYGGING OG ØKT PRODUKSJON/KALVETILGANG

Ansvarlig:

Øyvind Skogstad (FMNO)

– fortsetter arbeidet med utvikling av tapsforebyggende tiltak i reindrifta gjennom FKT-tilskuddsordningen, og legger til rette for samarbeid med forskningsmiljøene om sammenstilling av eksisterende kunnskap og kartlegging av behov for ny kunnskap

Morten Kjørstad (NINA)

– følger opp konklusjoner om kunnskapsbehov fra rapport til Fylkesmannen i Nordland 2017, og inkluderer aktuelle samarbeidspartnere (NIBIO Tjøtta/Holt, Nordlandsforskning, reindriftnæringa i Nordland, m.fl.)

Mulige problemstillinger/delprosjekt:

1. *Tapsforebyggende tiltak - forvaltning*

- Mål: Økt produksjon og kalvetilgang
- Fortsette arbeidet med distriktstilpasning av tapsforebyggende tiltak
- Fleksibilitet i tilskuddsforvaltningen – faglig støtte, reindriftsfaglig kompetanse, mv
- Alternative årstidbeiter, f.eks. kystvinterbeiter
- Tapsforebyggende tiltak i mørketida
- Vurdering av områder som brukes lite i dag
- Undersøke muligheter for avtaler om beiting utenfor egne distriktsgrenser

2. *Sammenstilling av eksisterende kunnskap og ny kunnskap – forskning*

- Forskningsprosjekt i Nordland med fullt uttak av rovvilt i et område, individbaserte studier
- Økt kunnskap med Nordlandsfokus

Andre forskningsutfordringer

Ut over de fem utfordringene som blei valgt ut for videre arbeid, kom det opp en rekke andre problemstillinger i løpet av dagen. Disse blir listet opp under.

- **Kysten som vinterbeite**
 - potensiale (tilgjengelige områder og beitekapasitet), dyretetthet, klimaendringer, potensielle konflikter
- **Rovvilt**
 - bestandsovervåkning (særlig på kysten og i områder med dårlige sporforhold), kriterier for å anslå bestand - kan forvaltning og reindrift nærme seg i virkelighetsforståelsen ved forening av erfarings- og forskningsbasert kunnskap
- **Økonomi**
 - ungdom og rekrutering - mulighet for investeringer og fremtidsutsikter
- **Nordlandsbanen og vei**
 - tap av dyr og beiteareal, behov for tiltak
- **Klima**
 - tilpasning og synergieffekter (ising, fôring, arealbruk, rovvilt)
- **Reindriften som aktiv part i forskningsprosjekter**
 - være med å definere spørsmålene, delta på egne premisser, deltagende prosesser, metodikk for kombinasjon av erfarings- og forskningsbasert kunnskap
- **Skrantesjuka/Chronic Wasting Disease (CWD)**
 - hvilke konsekvenser har denne for Nordland?
- **Finansiering av reindriftnorskning**
 - hvordan nå frem med søknader og øke kunnskap om reindrift hos de som tildeler forskningsmidler
- **Små distrikt**
 - mange kommuner, små flokker, langt mellom kollegaer - hvordan bli mer robust?
- **Reindriftnorskning**
 - det finnes ingen rådgivningstjeneste på for reindrift - hvor går man når man trenger råd og veiledning om drift, gjennomføring av tiltak (f.eks. fôring), risikovurderinger, mm? Kan beredskapsutvalget for reindriften ha en rolle her?
- **Beiter**
 - tilgang på beiteressurser, utnyttelse av områder, klimaendringers effekt på beite kvalitet

Oppsummering av presentasjoner og innlegg

Finansieringsmuligheter

- *Forskningsrådet ved Bjørn Gjellan Nielsen*
Presentasjon av muligheter gjennom forskningsrådet (se vedlagt presentasjon).
- *Sametinget ved Marit Utsi Meløy*
Gjennomgang av Sametingets rolle overfor reindrifta. Sametingets mulighet til å bidra i finansiering av FoU-prosjekter er begrenset, og i hovedsak knyttet til næringsutviklingsprosjekter (støtte til bedriftsutvikling, mv).
- *Reindriftens utviklingsfond (FoU) ved Mildrid Elvik Svoen, på vegne av Landbruksdirektoratet*
Presentasjon av muligheter gjennom Reindriftens utviklingsfond, RUF (se vedlagt presentasjon).

Presentasjon av forskningsmiljøene

- *NIBIO ved Svein Morten Eilertsen*
Presentasjon av relevante prosjekter og kompetanse (se vedlagt presentasjon).
- *Norges Arktiske universitet (UiT) ved Rolf Rødven*
Presentasjon av forskningsgrupper og relevant kompetanse (se vedlagt presentasjon).
- *NINA ved Morten Kjørstad*
Presentasjon av relevante prosjekter og kompetanse (se vedlagt presentasjon).
- *NIBIO Bodø ved Ole Kristian Stornes*
Presentasjon av NORKAP – program for driftsplanlegging i landbruket, og mulighetene for utvikling av tilsvarende program tilpasset reindrifta.
- *Nordlandsforskning ved Camilla Risvoll*
Presentasjon av relevante forskningsprosjekter om reindrift. Tanker rundt behovet for metodeutvikling for forskning om reindrift (prosesser og metoder for å koble ulike typer kunnskap, reindriftsnæringa som partner i forskningsprosjekter, mv).

De viktigste utfordringene i reindrifta

- *Torstein Appfjell, Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt*
Refleksjoner rundt reindrift og forskning. Reindrifta som aktiv deltaker i forskninga, på egne premisser. Forskning på reindrift er nødvendig og viktig fordi forvaltning og rettssystem vektlegger forskningsresultater. Reindrifta må selv være med å formulere spørsmålene.

De viktigste utfordringene:

- Rovvilt - tap og tapsårsaker, FKT-ordningen er dårlig tilpasset reindrifta
- Inntekt og utgifter - hvordan maksimere inntektene på kjøttsalget, økonomisk plan for drifta, målretta tiltak for bedre økonomi, drives det på den mest hensiktsmessige måten, det tradisjonelle aspektet gjør at noen endringer er vanskelige å gjøre
- Verdiskapning - videreforedling og bedre utnyttelse av verdikjeden, turisme, andre muligheter

- *Tom Lifjell, Ildgruben reinbeitedistrikt*

Om erfaringer med deltagelse i forskningsprosjekter. Forskerne er med ut og opplever reindriftshverdagen.

De viktigste utfordringene:

- Rovvilt
- Arealinngrep
- Økt ferdsel - fiske, friluftsliv, utfart
- Egeninntjening - økt lønnsomhet
- Klimaendringer
- CWD
- Erfaringsbasert kunnskap
- Små distrikt - små flokker, mange kommuner å forholde seg til, langt mellom kollegaene
- Få fram synspunkter gjennom erfaringsbasert forskning

- *Anne Utsi – Nordland Reindriftssamers Fylkeslag (NRF)*

Perspektiver fra de unge.

De viktigste utfordringene:

- De unge har dårlig råd - investeringer er vanskelig, droner som alternativ til å bruke helikopter og ha store utgifter der?
- Verktøy for å synliggjøre reindrifta - kart er et viktig virkemiddel i kampen mot arealtap (erfaringer med renbruksplan og Ren-GIS fra Sverige - reieierne får kurs for å kunne tegne inn de viktigste reindriftsarealene, forskerne tegner inn arealinngrep)

- *Innspill fra salen*

- Innvirkning på forskningsspørsmål - ulike finansieringsordninger, reindriftsforskinga faller ofte mellom ulike stoler ved finansieringsordninger, Sametinget inn i styrer for å bidra til å sette reindrift på dagsorden i forskningsfinansieringa?
- Reindrifta må bidra til å formulere spørsmålene tydelig - Hvor ligger problemene helt konkret? Hvor ligger utfordringene for å kunne drive med reindrift i framtida, og for å kunne leve av den?